ॐ श्री परमात्मने नमः। अथ चतुर्दशोऽध्यायः। गुणत्रयविभागयोगः।

श्रीभगवानुवाच परं भूयः प्रवक्ष्यामि ज्ञानानां ज्ञानमुत्तमम्। यज्ज्ञात्वा मुनयः सर्वे परां सिद्धिमितो गताः॥ १॥	सर्वद्वारेषु देहेऽस्मिन् प्रकाश उपजायते। ज्ञानं यदा तदा विद्यात् विवृद्धं सत्त्वमित्युत॥ ११॥
इदं ज्ञानमुपाश्रित्य मम साधर्म्यमागताः। सर्गेऽपि नोपजायन्ते प्रलये न व्यथन्ति च॥ २॥	लोभः प्रवृत्तिरारम्भः कर्मणामशमः स्पृहा। रजस्येतानि जायन्ते विवृद्धे भरतर्षभ॥ १२॥
मम योनिर्महद्ब्रह्म तस्मिन्गर्भं दधाम्यहम्। संभवः सर्वभूतानाम् ततो भवति भारत॥ ३॥	अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्च प्रमादो मोह एव च। तमस्येतानि जायन्ते विवृद्धे कुरुनन्दन॥ १३॥
सर्वयोनिषु कौन्तेय मूर्तयः संभवन्ति याः। तासां ब्रह्म महद्योनिः अहं बीजप्रदः पिता॥ ४॥	यदा सत्त्वे प्रवृद्धे तु प्रलयं याति देहभृत्। तदोत्तमविदां लोकान् अमलान्प्रतिपद्यते॥ १४॥
सत्त्वं रजस्तम इति गुणाः प्रकृतिसंभवाः। निबध्नन्ति महाबाहो देहे देहिनमव्ययम्॥ ५॥	रजसि प्रलयं गत्वा कर्मसङ्गिषु जायते। तथा प्रलीनस्तमसि मूढयोनिषु जायते॥ १५॥
तत्र सत्त्वं निर्मलत्वात् प्रकाशकमनामयम्। सुखसङ्गेन बध्नाति ज्ञानसङ्गेन चानघ॥ ६॥	कर्मणः सुकृतस्याहुः सात्त्विकं निर्मलं फलम्। रजसस्तु फलं दुःखम् अज्ञानं तमसः फलम्॥ १६॥
रजो रागात्मकं विद्धि तृष्णासङ्गसमुद्भवम्। तन्निबध्नाति कौन्तेय कर्मसङ्गेन देहिनम्॥ ७॥	सत्त्वात्सञ्जायते ज्ञानम् रजसो लोभ एव च। प्रमादमोहौ तमसः भवतोऽज्ञानमेव च॥ १७॥
तमस्त्वज्ञानजं विद्धि मोहनं सर्वदेहिनाम्। प्रमादालस्यनिद्राभिः तन्निबध्नाति भारत॥ ८॥	ऊर्ध्वं गच्छन्ति सत्त्वस्थाः मध्ये तिष्ठन्ति राजसाः। जघन्यगुणवृत्तिस्थाः अधो गच्छन्ति तामसाः॥ १८॥
सत्त्वं सुखे सञ्जयति रजः कर्मणि भारत। ज्ञानमावृत्य तु तमः प्रमादे सञ्जयत्युत॥ ९॥	नान्यं गुणेभ्यः कर्तारम् यदा द्रष्टानुपश्यति। गुणेभ्यश्च परं वेत्ति मद्भावं सोऽधिगच्छति॥ १९॥
रजस्तमश्चाभिभूय सत्त्वं भवति भारत। रजः सत्त्वं तमश्चैव तमः सत्त्वं रजस्तथा॥ १०॥	गुणानेतानतीत्य त्रीन् देही देहसमुद्भवान्। जन्ममृत्युजरादुःखैः विमुक्तोऽमृतमश्नुते॥ २०॥

अर्जुन उवाच कैर्लिङ्गैस्त्रीन्गुणानेतान् अतीतो भवति प्रभो। किमाचारः कथं चैतान् त्रीन्गुणानतिवर्तते॥ २१॥	मानापमानयोस्तुल्यः तुल्यो मित्रारिपक्षयोः। सर्वारम्भपरित्यागी गुणातीतः स उच्यते॥ २५॥
श्रीभगवानुवाच प्रकाशं च प्रवृत्तिं च मोहमेव च पाण्डव। न द्वेष्टि संप्रवृत्तानि न निवृत्तानि काङ्क्षति॥ २२॥	मां च योऽव्यभिचारेण भक्तियोगेन सेवते। स गुणान्समतीत्यैतान् ब्रह्मभूयाय कल्पते॥ २६॥
उदासीनवदासीनः गुणैर्यो न विचाल्यते। गुणा वर्तन्त इत्येव योऽवतिष्ठति नेङ्गते॥ २३॥	ब्रह्मणो हि प्रतिष्ठाहम् अमृतस्याव्ययस्य च। शाश्वतस्य च धर्मस्य सुखस्यैकान्तिकस्य च॥ २७॥
समदुःखसुखः स्वस्थः समलोष्टाश्मकाञ्चनः। तुल्यप्रियाप्रियो धीरः तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः॥ २४॥	

ॐ तत् सत्

इति श्रीमद् भगवद् गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे

गुणत्रयविभागयोगो नाम चतुर्दशोऽध्यायः॥

om śrī paramātmane namaḥ. atha caturdaśo'dhyāyaḥ.

guṇatrayavibhāgayogaḥ.

śrībhagavānuvāca paraṁ bhūyaḥ pravakṣyāmi jñānānāṁ jñānamuttamam yajjñātvā munayaḥ sarve parāṁ siddhimito gatāḥ 1	rajo rāgātmakaṁ viddhi tṛṣṇāsaṅgasamudbhavam tannibadhnāti kaunteya karmasaṅgena dehinam 7	aprakāśo'pravṛttiśca pramādo moha eva ca tamasyetāni jāyante vivṛddhe kurunandana 13
idaṁ jñānamupāśritya mama sādharmyamāgatāḥ sarge'pi nopajāyante pralaye na vyathanti ca 2	tamastvajñānajaṁ viddhi mohanaṁ sarvadehinām pramādālasyanidrābhiḥ tannibadhnāti bhārata 8	yadā sattve pravṛddhe tu pralayaṁ yāti dehabhṛt tadottamavidāṁ lokān amalānpratipadyate 14
mama yonirmahadbrahma tasmingarbhaṁ dadhāmyaham saṁbhavaḥ sarvabhūtānām tato bhavati bhārata 3	sattvaṁ sukhe sañjayati rajaḥ karmaṇi bhārata jñānamāvṛtya tu tamaḥ pramāde sañjayatyuta 9	rajasi pralayaṁ gatvā karmasaṅgiṣu jāyate tathā pralīnastamasi mūḍhayoniṣu jāyate 15
sarvayoniṣu kaunteya mūrtayaḥ saṁbhavanti yāḥ tāsāṁ brahma mahadyoniḥ ahaṁ bījapradaḥ pitā 4	rajastamaścābhibhūya sattvaṁ bhavati bhārata rajaḥ sattvaṁ tamaścaiva tamaḥ sattvaṁ rajastathā 10	karmaṇaḥ sukṛtasyāhuḥ sāttvikaṁ nirmalaṁ phalam rajasastu phalaṁ duḥkham ajñānaṁ tamasaḥ phalam 16
sattvaṁ rajastama iti guṇāḥ prakṛtisaṁbhavāḥ nibadhnanti mahābāho dehe dehinamavyayam 5	sarvadvāreṣu dehe'smin prakāśa upajāyate jñānaṁ yadā tadā vidyāt vivṛddhaṁ sattvamityuta 11	sattvātsañjāyate jñānam rajaso lobha eva ca pramādamohau tamasaḥ bhavato'jñānameva ca 17
tatra sattvaṁ nirmalatvāt prakāśakamanāmayam sukhasaṅgena badhnāti jñānasaṅgena cānagha 6	lobhaḥ pravṛttirārambhaḥ karmaṇāmaśamaḥ spṛhā rajasyetāni jāyante vivṛddhe bharatarṣabha 12	ūrdhvaṁ gacchanti sattvasthāḥ madhye tiṣṭhanti rājasāḥ jaghanyaguṇavṛttisthāḥ adho gacchanti tāmasāḥ 18

nānyaṁ guṇebhyaḥ kartāram yadā draṣṭānupaśyati guṇebhyaśca paraṁ vetti madbhāvaṁ so'dhigacchati 19	śrībhagavānuvāca prakāśaṁ ca pravṛttiṁ ca mohameva ca pāṇḍava na dveṣṭi saṁpravṛttāni na nivṛttāni kāṅkṣati 22	mānāpamānayostulyaḥ tulyo mitrāripakṣayoḥ sarvārambhaparityāgī guṇātītaḥ sa ucyate 25
guṇānetānatītya trīn dehī dehasamudbhavān janmamṛtyujarāduḥkhaiḥ vimukto'mṛtamaśnute 20	udāsīnavadāsīnaḥ guṇairyo na vicālyate guṇā vartanta ityeva yo'vatiṣṭhati neṅgate 23	māṁ ca yo'vyabhicāreṇa bhaktiyogena sevate sa guṇānsamatītyaitān brahmabhūyāya kalpate 26
arjuna uvāca kairliṅgaistrīnguṇānetān atīto bhavati prabho kimācāraḥ kathaṁ caitān trīnguṇānativartate 21	samaduḥkhasukhaḥ svasthaḥ samaloṣṭāśmakāñcanaḥ tulyapriyāpriyo dhīraḥ tulyanindātmasaṁstutiḥ 24	brahmaṇo hi pratiṣṭhāham amṛtasyāvyayasya ca śāśvatasya ca dharmasya sukhasyaikāntikasya ca 27

om tat sat

iti śrīmad bhagavad gītāsu upaniṣatsu brahmavidyāyāṁ yogaśāstre

śrīkṛṣṇārjunasaṁvāde guṇatrayavibhāgayogo nāma caturdaśo'dhyāyaḥ